

Návrh změny místního územního systému ekologické stability

v ÚPD pro k.ú. obce Chvatěruby

– rozšíření VKP a biocentra navazujícího

v ploše nivy u železniční trati Praha – Kralupy n.Vlt.

Poloha území obce Chvatěruby.

Katastrální území obce Chvatěruby leží cca 14 km SSZ směrem od hl.m.Prahy a je vzdáleno cca 0,5-1km J směrem od města Kralupy nad Vltavou. Tabulková rozloha katastrálního území obce Chvatěruby je 326 ha. Katastrální území obce Chvatěruby je podstatě tvořeno dvěma částmi, spojenými užším pásem ve kterém prochází silnice III.třídy, železnice a vedení VVN (nově jsou tu plánovány další komunikace). Severní (rozlohou větší) část území je využívána podnikem Kaučuk Kralupy k průmyslové výrobě, různými firmami k skladovací činnosti a výrobě a zemědělským podnikem k zemědělské výrobě. Jižní (rozlohou menší) část území je tvořena převážně zastavěnými plochami intravilánu obce Chvatěruby prakticky s mírným přerušením v záplavové oblasti, od plochy u břehů řeky a na svazích údolí Vltavy, až k polím na severu a severovýchodě této části katastrálního území obce. Změny zejména v lokálním ÚSES jsou dány požadavky obce na výstavbu a zároveň na rozšíření ploch zeleně, v souladu s tím, jak byla postupně zastavována severní část katastru obce Chvatěruby a byl dán požadavek na zohlednění zeleně v jižní části k.ú.. Současný návrh rozšiřuje poprvé plochy zeleně v ÚPD oproti plochám určeným k výstavbě a výrobě.

Bioregiony a biogeografické členění

Území obce je začleněno pod bioregion Řípský 1.2, při ostré hranici s Polabským 1.7 a také Českobrodským 1.5 (bude zvláště popsáno v textu dole), nejdříve bude území popsáno z hlediska sosiekoregionů (Culek, Biogeografické členění ČR, 1996).

Katastrální území obce Chvatěruby je podle původního dělení České republiky do sosiekoregionů zařazeno do dvou sosiekoregionů a současně dvou biochor. Převážná část území je začleněna do sosiekoregionu I/3 - Polabské tabule, biochory I/3/2 mírně teplých až teplých, plochých pahorkatin.

Současný stav bioty

Celkově lze území regionu považovat za silně antropogenně ovlivněné, kde převládají rozlehlé agroceózy, na nízké lesnatosti se podílejí především nepůvodní borové monokultury (popř. akátiny) s příměsí dubu na fluvialních terasách a skalnatých svazích. V menších fragmentech se zachovaly ukázky původních porostů s dubem a habrem, zbytky Polabských lužních lesů s jasanem a olší a acidofilních doubrav na šterkopiscích.

Silně podprůměrně je zastoupen v zájmovém území podíl lesních porostů (15,6%) i trvalých travních porostů (4,8%), výrazně nadprůměrně je podíl orné půdy (61,1 %), významný je také podíl urbanizovaných ploch.

Tomuto poměru odpovídá také stav částí území, která je do jednotky řazeno :

luční porosty se vyskytují pouze na malé ploše, ekologicky nejsou příliš hodnotné, podíl lesních porostů je také nízký, jejich skladba je méně pestrá , tvořená směsí jen několika druhů původních dřevin (duby, jasan, javory, lípy, habr), ale také akátu a v menší míře jehličnanů (borovice černá). Přirozená společenstva se vyskytují omezeně pouze v blízkosti toků. Kostra ekologické stability je v takto využitém území nedostačující.

Typ biochory v severní a západní části zájmového území za hnuté do sosiekoregionu Polabské tabule :

biochora I.3.2. mírně teplých až teplých plochých pahorkatin

Současný stav

Jde o plošně málo rozlehlou biochoru s převažujícími urbanizovanými plochami a agrocénózami, kostra ekologické stability (plochy se ekologickou stabilitou na stupni 3 a vyšším) je velmi omezená a nevyhovující.

Druhý dotčený sosiekoregion :

II/16.- PRAŽSKÁ PLOŠINA

Sosiekoregion mírně protáhlý ve směru SZ - JV zaujímá tabule a plošiny přimykající se po obou stranách k dolnímu toku Vltavy. Jedná se o středně rozlehlý region s cca 1200 km².

Současný stav bioty

Silně antropogenně přeměněný region, dominuje orná půda (přes 50 %), přibližně čtvrtinu zaujímají urbanizované plochy, hluboko pod průměrem je jak podíl trvalých travních porostů (2-3 %), tak porostů lesních (cca 12,0 %). V rámci řešeného území je podíl urbanizovaných ploch ještě vyšší, především na úkor orné půdy, dříve hodnotné luční porosty jsou v současné době narušené nevhodným hospodařením. Lesní porosty jsou zachovány především na strmých svazích hlubokých údolí, na svazích a temenech vyvýšenin a také na stanovištích podmáčených. Jejich druhová skladba je pestrá, převažuje mozaika původních i nepůvodních dřevin, narušen monokulturami smrčín i borovice a akátinami, místy však zůstaly zachovány také přírodě blízké porosty. Kostra ekologické stability je nedostatečná.

Typ biochory je v jihovýchodní části sledovaného území popsán tímto způsobem :

biochora II.16.2. HLUBOKÝCH ÚDOLNÍCH ZÁŘEZŮ

Současný stav

Biochora s relativně vysokým zastoupením přírodě blízkých společenstev. Na dně hlubokých údolí se podél toků nacházejí potoční jasaniny. Zachovány zůstaly také černýšové, bikové a vřesové doubravy, zbytek lesních porostů tvoří často monokultury jehličnanů (především smrku, borovice) a akátiny. Zbývající část území zaujímají urbanizované plochy, jen místy také orná půda. Kostra ekologické stability je kromě nejvíce urbanizovaných úseků téměř vyhovující.

Ve výše uvedeném textu bylo popsáno území a jeho krajina, včetně bioty v širším kontextu sosiekoregionu a jednotlivých dosud platných členění do biochor. Podle nového členění podle Culka (1996) je řešené území začleněno do *širšího bioregionu Řipského 1.2*, který je popsán v řešeném území následujícím způsobem :

Z hlediska bioty se bioregion nachází v termofytiku, v okolí k.ú. jde o fytogeografický okres 9. Dolní Povltaví a podokres 10b Pražská kotlina. Potenciální přirozená vegetace byla již výše popsána v rámci biochor a jde převážně o teplomilné stepní a lesní formace. Fauna v území se nacházející je převážně hercynská se západoevropským vlivem, jde prakticky o bezlesou kulturní step.

Geneze podkladů ÚSES a změna ÚPD ve vztahu k ochraně přírody a krajiny.

Územní systém ekologické stability byl dořešen v roce 1996 a je zpracován v rámci zadaného územního celku "Veltrusko" ing.M.Morávkovou na úrovni generel lokálního ÚSES. Generel I-ÚSES, jeho prostorová síť a rozmístění z hlediska územně plánovacích záměrů obce Chvatěruby byly projednány v prosinci roku 1996 s pracovníky OPaK RŽP Ok.Ú. Mělník a se starostou obce Chvatěruby na společném jednání dne 10.12.1996.

V roce 1999 byl zpracován ing. M.Morávkovou a k 19.12.99 odevzdán sjednocený Generel ÚSES (včetně návazností mezi k.ú. a závazným Územně technickým podkladem) pro území okresu Mělník – Jih, který řeší rovněž katastrální území obce Chvatěruby, bohužel jen na podkladě známých údajů, tedy bez ohledu na připravovaný Návrh územního plánu obce Chvatěruby a předchozí projednávání jeho podkladové dokumentace.

Mapa Návrhu místního ÚSES pro k.ú. Chvatěruby zpracovaná v rámci dokumentace v roce 1999 řešila rámcově stávající střet návrhů rozvoje a výstavby (zejména skladových a výrobních areálů) v obci Chvatěruby (hlavně v prostorově omezené centrální části obce a jižně na svazích Vltavské kotliny) a stávajícího generelu ÚSES v jeho poslední verzi zpracované na konci roku 1999.

V rámci rozvoje obce Chvatěruby a situaci po rozsáhlých povodních v roce 2002 bylo ustoupeno od původně plánované výstavby obytných staveb (několik obytných domů) v okolí řeky Vltavy a níže na svazích údolí. V uvedené době došlo také k návrhu vybudovat rozšířenou obytnou zónu v centru obce – tj. v severní části biocentra LBC 309 a zároveň i části významného krajinného prvku VKP 177. Dojde tím k záboru severní části zplanělých (zarostlých) ploch bývalé motokrosové dráhy a současně k posunu biocentra směrem k řece Vltavě a k JZ tak, že biocentrum a VKP budou nově realizovány v rámci změny ÚPD na plochách v na sever i na jih od tělesa železniční trati do Kralup n.Vlt. a zčásti i na stávajícím poli. Na základě požadavku ORP Kralupy n.Vlt. byla v navržené stavební zóně redukována výstavba a současně z ní byly vyňaty dva pahorky sloužící jako dominanty a současně místa výskytu hmyzu. Došlo tak k redukci i původního rozsahu navržené výstavby na svazích stávajících ploch motokrosu. Na základě redukce ploch pro drobnou výrobu v jihozápadní části k.ú. došlo k rozšíření plánovaného biocentra nejprve o plochy okolo železniční trati a posléze i o plochy na poli.

Plocha nového záboru původně orné půdy ve prospěch zeleně a rozšíření biocentra jihozápadně od železniční trati a v návaznosti na biocentrum LBC 309 je navržena v takové rozloze, aby překročila cca 7 ha rozlohy a současně zabezpečila faktické propojení biokoridoru na jižních svazích Vltavy a biokoridoru v nivě Vltavy. Současný rozsah biocentra má tak oprávněně dvojnásobek minimální doporučené rozlohy lokálního biocentra a zároveň je kompenzován zábor půdy v okolí centrální části obce a v prostoru opuštěného motokrosového areálu.

V rámci rozšíření návrhu zeleně v daných plochách navazujících na biokoridor ve svazích na nivou Vltavy a navazující západně na navrženou zeleň při železniční trati spojenou s biocentrem LBC 309 a VKP 177. Rozšíření ploch zeleně o cca další hektary znamená výrazné zvýšení ekologické stability v jižní části k.ú.Chvatěruby a rozšíření potenciálu zeleně v nivě Vltavy a navazujících plochách, zároveň by došlo k oddělení (optickému) ploch zatížených dopravou od ploch ke sportu a rekreaci v nivě a na svazích. Na základě změny by došlo v vypuštění plochy pro drobnou výrobu, která v plochách pole navazujících na prodloužení LBC 309 a násep železniční trati jsou ve stávající verzi ÚPD navrženy. Změna v území směrem k většímu ozelenění je dotvořena i návrhem (viz nákres) ploch zeleně obdélníkového půdorysu navazujících jižně na navržené biocentrum a jdoucích až ke korytu Vltavy. Uvedené řešení, komplikované jen výsadbou vybraných stromů a keřů z důvodu povodní je odpovídající a zajistí tak okolo jižní části k.ú.Chvatěruby

dostatečný zelený pás, který opticky i z hlediska prašnosti oddělí komunikaci Kralupy - Úžice a průmyslovou zónu na JV okraji k.ú.Kralupy a vytvoří dobrou zelenou kulisu pro obyvatele Chvatěrub.

Původně provedená a projektovaná změna ÚPD z hlediska rozsahu záboru plochy pro obytnou výstavbu v místě bývalého motokrosového areálu se tak dotkne jen zčásti lokálního biocentra LBC 309 a souvisejících součástí ÚSES, ovšem bude více než dostatečně kompenzována dvojitým rozšířením pásů výsadeb zeleně podle podle železniční trati a v přilehlých plochách, které jsou ve stávající době polními plochami jednoletých agrocenóz.

Řešení změny místního systému ÚSES v k.ú. Chvatěruby

Vyšší složky ÚSES

Z hlediska vyšších ÚSES v řešeném území prochází složený nadregionální biokoridor Údolí Vltavy (značený jako K 58, kdy podle břehů Vltavy a v jejich blízkosti prochází hlavní osa zmíněného biokoridoru) prokládaný vloženými kombinovanými biocentry, v našem případě biocentrem funkčním lokálního významu v nivě při břehu řeky Vltavy (dno údolí orientované SZ-JV směrem zahrnující část slepého ramena řeky a vlhké plochy u toku, v nivě Vltavy a je značeno jako LBC 306).

Osa nadregionálního biokoridoru vlhkého v nivě Vltavy reprezentovaná biokoridorem K 58, v ÚTP nazvaná NRBK K 58/V (vedená údolnicí po hladině Vltavy) zahrnuje také území vymezené podle hranice vyhlášeného a funkčního Přírodního parku Dolní Povltaví (jižní hranice se nachází v proudnici řeky Vltavy) – uvedený přírodní park v Chvatěrubech u náspu železniční trati končí (tam na něj navazuje navržené rozšíření zeleně a biocentra).

V jihovýchodním cípu k.ú.Chvatěruby protíná sledované území „přechodem přes řeku“ také osa nadregionálního teplého suchého biokoridoru NRBK K 58/T (?). Po levém břehu řeky Vltavy je dále veden biokoridor nivní, vlhký, značený jako K 58/N.

Do vyšších ÚSES bude zasaženo hlavně navrženým rozšířením stávajícího lokálního biocentra LBC 309 (cca o několik desítek metrů na jih) za násep železniční trati a tím i do nivního nadregionálního biokoridoru jdoucího podle řeky Vltavy, tím, že se lokální biocentrum zčásti stane součástí uvedeného nadregionálního biokoridoru, tak dojde ke zvýšení jeho významu z hlediska ÚSES (a k propojení SES prostřednictvím kombinovaného biocentra jako takového) i z hlediska biogeografického, protože bude zasahovat do jiných biotopů a geobiocénů, než je tomu v současnosti na svažitéch půdách a skalkách JZ od Chvatěrub.

Nižší složky ÚSES

Lokálními prvky ÚSES v jižní části k.ú. Chvatěruby (jde o převážně obytné, zastavěné území obce) je především již zmíněné lokální funkční biocentrum spojené s významným krajinným prvkem v jihozápadně orientovaných křovinných, lesních a stepních porostech opuštěné motokrosové dráhy - cvičiště (značené v mapách jako LBC 309 + VKP 177, které byly původně minimálně rozdílné v rozsahu, VKP totiž obsahuje navíc i doplňkové plochy k plánované zástavbě). Do biocentra i z biocentra LBC 309 vchází a vychází přerušovaný převážně funkční normální biokoridor ve svazích směrem ZZJ (značený jako LBK 158). Tento biokoridor zároveň po svazích údolí Vltavy propojuje severní - průmyslovou část k.ú. s jižní – obytnou částí obce. Biokoridor je navržen tak aby procházel paralelně po svazích podle železničního tělesa západním směrem k železničnímu seřadišti podniku Kaučuk Kralupy a.s., kde prochází jedinými zelenými plochami v okolí obce (nízké ekologické kvality) a je značen jako funkční (kromě úseků přerušovaných

komunikacemi). Z biocentra LBC 309 v místě motokrosového závodiště vychází také východním směrem, již mimo k.ú. obce lokální navržený částečně funkční biokoridor (značený jako LBK 161 a plně funkční) jdoucí směrem k obci Kozomín.

Jak již bylo uvedeno, tak jde nyní ve změně ÚPD obce Chvatěruby také o vypuštění zóny pro drobný průmysl západně od železniční trati v nivě Vltavy a místo toho o doplnění zeleně do pásu navazujícího přes těleso železniční trati na biocentrum LBC 309 a významný krajinný prvek VKP 177 a další pás volnější nižší zeleně (vrby, lípy, topoly, atp. z hlediska záplav) směrem ke korytu Vltavy. V jihozápadní části k.ú.Chvatěruby tak nově vznikne zcela nový pás izolační a krycí zeleně sloužící k oddělení ploch komerce a dopravy na k.ú.Kralupy n.Vlt. od ploch pro sport a rekreaci v nivě Vltavy pod centrem obce Chvatěruby.

V budoucnosti bude nutno odpovídajícím způsobem dále řešit průchod lokálního biokoridoru pod navrženou silniční estakádou (směr S – J na Prahu) a mostem v údolí Vltavy jihozápadně od obce a současně i řešit vztah obou dokumentací obcí, stejně jako plochy přilehlých polí v k.ú.Kralupy.

Střetem, který byl řešen již v minulosti několikrát je soulad navržené výstavby domků v lokalitě motokrosového závodiště (obytné domy a dílny) související se zábořem severní části a tj. cca 40% rozlohy lokálního biocentra a cca 1/3 významného krajinného prvku. Na základě dohody s orgány OpaK byly ze zástavby vyňaty dva místní pahorky a jejich okolí a současně bylo biocentrum fakticky rozšířeno o další rozsáhlé plochy místní zeleně na jihu obce.

V rámci návrhu změny ÚPD je z hlediska ochrany krajiny a přírody a ÚSES zredukována rozloha severní části biocentra (motokros a křoviny) a VKP (přilehlá k obci) a je navrženo rozšíření biocentra tak, aby byla znásobena jeho rozloha a funkce - bylo navrženo rozšíření na jihozápadním okraji ploch k.ú.Chvatěruby (za tělesem železniční trati). Stávající navrženou změnou jsou navazující plochy u biocentra LBC 309 opět převedeny na plochy rozšířené místní zeleně posilující funkce biocentra a rozšiřující a zkvalitňující funkci pásu zeleně k v Vlatavě v jižní části k.ú. obce Chvatěruby.

Stávající náletem porostlé plochy v okolí železnice a dole na úpatí svahů by tak byly nahrazeny rozšířenou plochou zeleně v ochranném pásmu železničního tělesa (okrajově využívané) trati do Kralup a navazující plochou pole. Navrhované řešení zčásti uvolňuje severní část opuštěného areálu motokrosového závodiště pro výstavbu a biocentrum doplňuje o již značně rozšířený jižní úsek, kde jsou v současnosti dlouhodobě okrajově udržované plochy bývalých polí okolo náspu železnice.

Rozšíření (plošně již značné) lokálního biocentra LBC 309 v rámci návrhu změny ÚPD jižním směrem je akceptovatelné jako prostředek pro udržení rozsahu a funkcí biocentra a může posloužit i jako mostní prvek mezi dvěma typy ekologicky významných ploch na území obce Chvatěruby (suché kamenité jižně orientované křovinaté pozemky na svazích - dostatečně reprezentované porosty v regionálním biocentru těsně za hranicí k.ú. Chvatěruby a pozemky nivními reprezentovanými nivou řeky Vltavy a okolím toku) a bude tak vytvořeno kombinované biocentrum místního významu.

Posun ploch biocentra a VKP jižním a západním směrem do ploch jižně a západně od tělesa železniční trati nemůže být proveden bez návrhu doplnění sortimentu zeleně, tak aby byla zachována funkčnost ploch zeleně v ÚSES. V rámci změny ÚPD tak musí být navržena i realizace výsadby autochtonních vhodných dřevin a křovin, které zde na hraničních pozemcích mimo zaplavované území budou v předstihu vysazeny (v současnosti je možno provést-realizovat tuto výsadbu v rámci dotace prostřednictvím operačního programu pro ŽP). Finální úprava plochy nově navržených součástí biocentra LBC 309 a VKP 177 by měla být změnou na lesopark se směsí dřevin a křovin, který by

poskytl útočiště rozmanité fauně, včetně typického hmyzu horního toku Vltavy (vhodné křoviny – ptačí zob, šípek, brslen, dřín, vrby, vhodné dřeviny – topol černý, javor babyka, lípa srdčitá, javor mléč, jilm drsný, aj.).

Vzhledem k orientaci pozemků a značnému rozsahu ploch lze tuto kompenzaci považovat v rámci změny ÚPD za přiměřenou, včetně toho, že původní rozsah biocentra přes 3 ha bude zachován a rozšířen (přesné výměry, zákresy a výsadba a další budou stanoveny až při finální tvorbě ÚPD a navazujících dokumentů – případného projektu ÚSES pro danou JZ část území obce).

Ostatní prvky ÚSES v jižní části k.ú.Chvatěruby jsou v souladu se současným stavem v k.ú.obce i s návrhem změn územního plánu obce Chvatěruby.

Severní a západní část k.ú. Chvatěruby z hlediska ÚSES nekoliduje se záměry v obsaženými v návrhu změny územního plánu obce, naopak je jimi omezeně podporována a v krajině jsou vytvářeny nové kompaktní prvky zeleně.

V území nejsou kromě části přírodního parku Dolní Povltaví a chráněného stromu v centru obce nad školou – dubu letního žádné další zvláště chráněné části přírody podle zákona č.114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, kolize zájmů OpaK s obsahem ÚPD proto nejsou dále předpokládány. V k.ú. obce Chvatěruby se nenacházejí vyhlášené plochy evropské soustavy ochrany přírody a krajiny NATURA 2000 (EVL nebo PO) a tak nebudou žádné změnou územního plánu obce nijak dotčeny.

Řešení změny lokálního systému ÚSES obsažené v návrhu odpovídají velmi omezeným prostorovým podmínkám pro výsadbu a rozšíření zeleně v k.ú. obce Chvatěruby, rozsahu prvků SES v okolí Chvatěrub a nárokům na dodržení podkladů - ÚTP nebo generel ÚSES na okresní úrovni, a zároveň odpovídá také novým nárokům na rozvoj obce v oblasti nové a dělící zeleně ve vztahu k průmyslu v okolí. Obecně lze považovat navržené řešení ÚSES v nivě a na svazích údolí Vltavy za trvale udržitelné.

Za zpracovatele

Mgr. M. Pondělíček

Autorizovaný projektant SES

Firma KPZ

Beroun, leden 2009

Seznam použité literatury :

- Péče o krajinný ráz, cíle a metody* – Sborník přednášek z kolokvia, edice – I.Vorel, P.Sklenička, Vydavatelství ČVUT, Praha 1999
- Návrh na vydání vyhlášky MŽP ČR pro hodnocení vlivu na krajinný ráz* – pracovní výtisk, edice – I.Míchal a kol., AOPK, Praha 1999
- Biogeografické členění ČR* – publikace, M.Culek a kol., ENIGMA, Praha 1995
- Dokumentace okresního generelu ÚSES Mělník - jih*, Ing.M.Morávková a kol., Praha 1999
- Přírodou krok za krokem* – publikace, J.Toman, J.Felix, K.Hísek, Svoboda, Praha 1978
- Metodické podklady pro bilanci významných krajinných prvků v krajích ČSR* – metodika – edice I.Míchal, V.Petříček a kol., SÚPPOP, Praha 1988
- Rukověť projektanta ÚSES* – publikace, Low a kol., LOW a spol. s.r.o., Brno 1997
- Dokumentace generelu místních ÚSES pro území Veltrusko*, Ing.M.Morávková a kol., Praha 1996
- Krajinná ekologie* – publikace, M.Godron, T.T.Forman, ACADEMIA, Praha 1993
- Ekologická stabilita* – publikace, I.Míchal, MŽP ČR, Praha 1992
- Návrh územního plánu obce Chvatěruby*, ing.arch. Šuhajík a kol., ARCHINTEX, Praha 1995 - 2000

